

IVAN KELC:

**Ustavoznanstvo.**

(Dalje.)

Ako je kdo res prisiljen podati se v inozemstvo — s trebamom za kruhom — naj tega nikakor ne stori brez oblastvenega dovoljenja. Marsikdo je že obžaloval tak nepremišljen korak v življenje, posebno ako bi moral še izpolniti kake dolžnosti napram svoji domovinski državi. Kakor že navedeno, nam je varovati sodržavljane pred kaznovanji. Čim več kaznjencev, tem več stroškov, kar ima gotovo slabe posledice za vse davkoplačevalce.

Vsem državljanom, ki stanujejo vsaj eno leto v občini in plačujejo le količnik davka, je dana pravica, da smejo pod tistimi pogoji kot domovinski voliti v občinsko zastopstvo in biti izvoljeni. Aktivno volilno pravico v občinski zastop imajo tudi tisti, ki sicer ne stanujejo v občini, a plačujejo davek v njej, pasivne volilne pravice v občinski zastop pa nimajo. Volitve so dandanes tako važna zadeva ne samo za posameznika, nego za ves narod in vso državo, da je treba največjega uvaževanja, najtemeljitejšega pouka in znanja z ozirom na zakonito postopanje pri njih in njih posledice. Od raznovrstnih volitev v državi je odvisen njen povoljni ali nepovoljni razvoj, slab ali dober napredek v dobroti posameznika in vsem ali v njih pogubi. Na vsako se je pripraviti natančno, delovati vestno, voliti po najboljšem lastnem prepričanju in popolnem zakonitem potu. Kdor zadnje opusti, lahko pride s strogimi zakonitimi določbami navzkriž, in ne izostanejo mu slabe posledice.

Tedaj že pri obravnavi občine je učenec višje in najvišje skupine kolikor mogoče natančno seznaniti in njihovemu razumu primerno razlagati zakonite določbe za volitve, in sicer v prvi vrsti za volitve v občinski zastop. To se ponavlja, oziroma na novo uči, ko se vrše v resnici tudi te volitve. Najpotrebneje je, da se najprej učitelj sam seznani natančno z dotičnimi zakonitimi določbami. Potem bo šele vedel mladini na razumljiv način razlagati kako se vrše volitve, kdo ima pravico voliti in kdo biti izvoljen, koliko članov ima pravico v katerem volilnem razredu voljenih biti in še mnogo enakega. Vsak volilec naj poprej dobro premisli, koga bode volil. Gledati mora vsak, da bodo izvoljeni v občinski zastop vsega zaupanja vredni moške, ki so to zaupanje večkrat dokazali s svojim čednostnim, poštenim in varčnim življenjem. Poučiti se mora mladino, kakšne pravice in kakšne dolžnosti ima občinski zastop in posebe še županstvo in kako se to izvodi.

Izvoljeni so v to korporacijo sami zavedni, razumni, samostojno misleči in v blagor občanov delujoči moške, ni se treba bati v občini slabega gospodarstva in nazadnjaštva; vsestranski napredek bo njihova največja skrb v dobrobit posameznikov kakor vse občine. Zvedeti morajo že učenci, da občinski zastop voli člane v krajni šolski svet. Kakor razumejo ti moške svojo nalogo, takšna bo šola in vse, kar je z njo v zvezi. Od občinskega zastopa je tedaj odvisno skoraj vse gorje in vse dobro v občini.

Pri obravnavanju okraja iz domoznanzstva se ne sme pozabiti na volitve v okrajni zastop. Te so še razmeroma važnejše in usodnejše, ker se delokrog okrajnega zastopa širi v vse zadeve vsega okraja. Ta mora tudi voliti v okrajni šolski svet, kar je tem večjega pomena, ker imajo po okrajnem zastopu izvoljeni moške v tej korporaciji večino, ki odločuje po svojih sklepih o učitelstvu in šol-

njegove sokolje oči, kako krešejo srebrne konjeve podkve, ki nosijo našega viteza, sv. Jurija! Zamahnil je z mečem, in pobelila so se brda, zahrskal je konj, in zeleneli so travniki. Zbudil se je škrlanec in se dvignil nad mlado njivo, da vriska joč pozdravi zarjo. In šel je kmet, upregel bela volica in zasadil plug v drhtečo zemljo. Smejala se je njiva, kmet si je otrl čelo, njegova duša je pa divje zapela pesem o življenju, pomladi, solncu...

Slonel je učitelj Štefan Krtina na šolskem oknu, počasi je ugašal dan. Kot plaha ptička je švignilo mimo dekle rdečih lic in v belem predpasniku, tam na vasi je pa vstajala fantovska pesem, polna pritaženega hrepenenja, kakor molitev dekletova.

Ugasnil je dan, Štefan Krtina je pa še vedno slonel na oknu in premišljal svoje, prevare polno življenje. Vstale so pred njim sanje davnih dni. Prišle so kakor omamljiva pomlad, Francka in Ani in Milka, srečale so se oči in srečala so se srca, pa so zopet šle, kakor zaide dan in se potopi v večnost. Krvava zarja oznanja, da je bilo solnce, počasi izgine tudi ta, in sam ostane, popotnik, sredi neskončne ceste. Postane za hip, začudeno se ozre okrog sebe, nikjer žive duše, nič

lah vsega okraja. Navesti se morajo tudi druge v okraju poslujoče oblasti ter kaj imajo storiti, kakšne dolžnosti in pravice imajo. Ako take obravnave trajajo tudi po več ur — razume se, da ne zaporedoma — nič ne de, ker takšna ponavljanja bolj utrdijo v učencih naučeno stvarino, da je tako lahko ne pozabijo ter so obenem dobra podlaga za nadaljnja obravnavanja. Pri učenju po deželi je jako važno za poznejšo generacijo, da se po možnosti temeljito pouči o volitvah v deželni zbor. Kako je ta sestavljen, katere dolžnosti in katere pravice imajo deželni poslanci, da so sklepi, storjeni po večini poslancev, obenem deželni zakoni, ako jih potrdi cesar; kaj je deželni odbor; kaj vse sodi v njegovo področje, kdo je deželni glavar ter da se oseba deželnega glavarja loči od osebe c. kr. namestnika; da ima deželni zastop voliti tudi člane v c. kr. deželni šolski svet; da ima ta imenovati in nastavljeni učitelje in tako dalje. Od pravega delovanja deželnega zastopa je tudi odvisen ves zadovoljiv razvoj vse dežele. Kakor o dosedaj navedenem naj se pri zemljepisnem pouku poučuje o volitvah v državni zbor. Poučiti je tudi učenec, da so vse volitve dandanes drugačne, nego so bile še pred nekaterimi leti ter da se te vrše splošno, neposredno in tajno. Vsak avstrijski državljan, ki je star 24 let in stanuje vsaj eno leto v občini — ako ni zakonito izobčen od tega — ima pravico voliti državne poslance. Pobrigati se mora zaradi pogleda v volilni imenik, jeli vpisan ali ni ter se za opustitev pravočasno in na pravem mestu javiti glede popravka. Vsak volilec voli sedaj neposredno, t. j. ne več posredno po volilnih možeh, kakor pred nekaterimi leti, treba je tedaj vsakemu poprej dobro premisliti, komu bo zaupal zastopstvo na Dunaju, kjer se sklepajo zakoni za vso državno polovico. Slepo, brez vsega lastnega osvedočenja drvi le neumnež v volilni boj. Največje važnosti je, da so volitve tajne. Noben človek nima in ne sme vedeti, koga volim. O tem je učenec še posebno natančno poučiti in po njih o času volitev tudi odrasle ljudi. Nagovarjanja, napisanja imen po drugih, podkupovanja, nasilstva itd., vse to je zakonito strogo prepovedano. Ako dotičnik ne zna sam pisati, naj zaupa, recimo, komu domačemu, na katerega se lahko zanese, da ne bo zapisal drugega, nego tistega, ki ga sam hoče, ako ne, naj ostane doma, ali pa — kjer je volitev prisiljena — naj odda prazen listek. Ako ima na volilnem listku napisano ime, naj ga ne kaže nikomur, nego zavitega odda načelniku volilne komisije, ki ne sme delati na dotični listek, nikakršnih beležk. Marsikdo je že bridko obžaloval, ako ni postopal tako. Takšna pojasnila naj daje za blagor naroda vnet učitelj ne samo učeči se mladini, nego po mogočnosti tudi odraslim, a brez vsega politiziranja in strankarske strasti, edino le v razumevanje zakonitih določb. Nikjer skoraj ni treba dandanes tolike samostalnosti nego ravno pri volitvah. Korupcija v zvezi s sebičnostjo, podkupovanjem, nasilstvom itd. spravi duševnega nestalneža, brez značajnega človeka lahko v smeri, ki so pogosto posamezniku, kakor vsemu narodu, da, vsej državi v pogubel. Samostalna misel in delujoča značajnež se ne bo brigal za noben pritisk, noben egoističen dobiček, nego se bo vsekar trdno ravnal po tem, kar je po lastni naobrazbi in lastnih izkušnjah v življenju spoznal za najpripravnejše v svoj blagor, kakor v blagor vsakega bližnjika. Treba nam je le kremenitih značajev! To se pa ne doseže še tako lahko samo v ljudski šoli, kjer se polaga le temelj k pravnemu vsestranskemu duševnemu razvoju, a storiti ljudska šola vendar lahko to, da se —

več ogrevajočega solnca, sam, sam, sredi neskončne stepe. Globoka žalost mu pretrese srce, počasi se opoteka dalje po mračni cesti, ki se izgublja tam daleč neke v temo...

Pa se zaleskečejo zvezde, popotnik pa se udari ob čelo: »Ej, jaz bedak, saj ni ugasnilo solnce, ugasnil je le dan, da vstane v jutru vse lepši. Saj ni umrla zemlja prišla je le zima, zapadel je sneg, in vedro nebo so prepregli sivi, žalostni oblaki. Saj prijaha zopet sv. Jurij, zamahne z mečem, in njegov konj zahrskal, pa bodo zacvetele breskve in črešnje in jablane.« In popotnik stopa dalje po kameniti cesti, poln od mrtvih vstalega upanja, silneje nego kdaj poprej, v njegovih žilah vre moč, mišice se uporno in grozeče napnejo, postane za hip in zavriska, da odmeva od izhoda do zahoda.

Ej, pride jutro, pride prvi maj! — Gledal jih je večkrat, kakor deroča lava so se valili ob šestih zvečer iz sa-lastih fabrik — one, ki pri tujih strojih kujejo tuje bogastvo. Opetekajoč so šli in nepregledna množica jih je bila. Silna pleča obložena s trpljenjem in upadle prsi, roke kakor hrasti in koščeni obrazi, uporne oči so pa verovale v prvi maj, zato so šli močni in ponosni...

stopivši iz šole — še sami naobrazujejo naprej, in sicer najbolj po čitanju dobrih knjig in časopisov. Kar je iz tega spoznal sebi in drugim v korist, se bo tudi v svojih raznih življenjskih razmerah vedno ravnal po tem. (Dalje.)

**Iz naše organizacije.****Skupne zadeve.****NAZNANILO.**

Dne 24. julija t. l. bo v Lvovu zborovala »Zveza slovanskega učitelstva v Avstriji«. Vsi oni člani naše Zaveze, ki se nameravajo udeležiti tega zborovanja, naj se javijo do 15. junija t. l. podpisane-mu vodstvu.

Vodstvo Zaveze.

**Kranjsko.**

Redni občni zbor Učiteljskega društva za Posojinski šolski okraj in odkritje spomenikov pokojnih tovarišev M. Kalana in V. Brusa se ne vrši v četrtek, 7. maja, ampak šele v četrtek, 14. maja t. l., ob istem času, z istim vzporedom in na istem kraju, kakor je bilo objavljeno v 17. številki »Učiteljskega Tovariša«.

**Štajersko.**

Gornjegrajsko učiteljsko društvo zboruje dne 10. majnika t. l. točno ob 10. uri dop. v šoli na Gorici po sledečem vzporedom: 1. zapisnik o zadnjem zborovanju; 2. dopisi; 3. poročilo Ivana Kelca o zborovanju Zveze v Mariboru; 4. predavanje Valentina Pulka; 5. slučajnosti. Zaradi kosila se je pravočasno javiti tov. nadučitelju na Gorici. Najvljudneje vabi vse člane k udeležbi Ivan Kelc, t. č. predsednik.

Učiteljsko društvo za svetolenarški okraj zboruje v četrtek, 7. maja, ob pol 11. uri dopoldne pri Sv. Trojici v Sl. g. s sledečim vzporedom: 1. društvene zadeve; 2. poročilo o Zvezinem obnem zboru, tov. nadučitelj I. Kopic; 3. sadjarstvo in vinarstvo z ozirom na pouk v mariborskem vinorejskem tečaju 1914, tov. nadučitelj F. Kranjc; 4. o 500letnici ustoličenja koroških vojvod, tov. J. Kovačič; 5. slučajnosti. K obilni udeležbi vabi vljudo J. Maurič, t. č. predsednik.

Učiteljsko društvo za ormoški okraj zboruje v četrtek, dne 7. maja t. l., pred-poldne ob 10. uri v ormoški okoliški šoli po sledečem vzporedom:

1. Zapisnik zadnjega glavnega zborovanja.
2. Dopisi in društvene zadeve.
3. Poročilo o velikonočnih zborovanjih Zveze slovenskih štajerskih učiteljic. Poroča delegat tovariš Drago Pintarič.
4. Eventualno predavanje.
5. Slučajnosti.

Eno uro pred zborovanjem je pev-ska vaja, ki se je naj oglašeni pevci in pevke zanesljivo udeležijo.

K obilni udeležbi vabi odbor. Slovenjebistriško in konjiško učiteljsko društvo napravita dne 7. maja t. l. svoj izlet v Poličane, kjer imata ob pol 10. uri predpoldan v šoli svoje skupno zborovanje in to ob nastopnem vzporedom:

1. Pozdrav.
2. Zapisnik o zadnjem zborovanju.
3. Dopisi.
4. Predavanja: a) »Šolsko vodstvo z ozirom na oglašajoče se sedanje zahteve«, govori Henrik Schell, nadučitelj v Zrečah. b) »Ljudskošolski učitelj, njegova naloga in predizobrazba«, govori Darko Gselman, učitelj v Makolah; c) predavanje o življenjskem zavarovanju.

5. Poročilo delegatov o Zvezinem zborovanju v Mariboru.

6. Slučajnosti.
7. Pevci in pevke naj s seboj prineso Mohorjevi pesmarici.

K mnogoštevilni udeležbi vabita predsednika: Jos. Sabati, Henrik Schell. Savinjsko učiteljsko društvo ima svoje zborovanje, združeno z obnim zborom, v četrtek, 7. majnika, ob 2. uri pop. na Gomilskem po sledečem dnevnem redu:

1. Čitanje zapisnika zadnjega zborovanja.
2. Dopisi.
3. Poročilo delegatov o zborovanju Zveze.
4. Poročilo tajnice o društvenem delovanju v letu 1913/14.
5. Poročilo blagajnika.
6. Volitev odbora.
7. Slučajnosti.

Po zborovanju pevska vaja!

Učiteljsko društvo za pol. okraj Ljutomer ima svoj občni zbor v četrtek, dne 7. maja, ob pol 10. uri predpoldne v Radincih po sledečem vzporedom: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Poročilo tajnika, blagajnika in knjižničarja. 4. Volitev novega odbora. 5. Poročilo o Zvezinih zborovanjih v Mariboru (Maurič). 6. Predavanje

o »Naši izobrazbi« (Cilenšek). 7. Volitev delegatov za Zavezino skupščino. 8. Slučajnosti. — Pričakujemo, da je udeležba taka, kakor navadno v Radincih. Odbor.

**Župnik Kneipp, plemeniti človekoljub**

Je spili svojo lino s Katherinerjevo Kneippovo sladno kavo, kar je Katherinerjeva okusna, zdrava in resnično ljudska kava pijača.

**Pozor ob tel. draginji: že 23 let vedno enako poceni ter ni v ceni nikoli poskočila!**

Katherinerjev zvonj za 10 vinarjev da 20 štedilic.

**Trst.**

Pomladansko zborovanje trž. učit. društva se je vršilo 19. aprila v prostori C. M. ljudske šole pri sv. Jakobu od 11. zjutraj do 1. pop. pri naravnost zimskem vremenu, a dobri udeležbi. Osobito je poudarjati, da pred sklepom zborovanja ni bilo nobenega »dezerterja«.

Tov. predsednik naznanja novo članico tovarišico Milko Kovačičevo; poroča, da je stopil glede vprašanja nove regulacije plač občinskih učiteljev v stik s predsednikom ital. učit. društva v Trstu; očrta v kratkem te naše nove zahteve (Prinašamo posebe. Op. uredn.); poroča o enketi za mladinsko izvenšolsko vzgojo, izprošeni po polit. društvu »Edinosti«; poroča o neznosnih stanovanjskih razmerah c. kr. pripravnice v Trstu ter o stanju vladne akcije za izboljšanje teh razmer; javlja, da je podjetje grilanske hotelske družbe na prošnjo odbora dovolilo na svojem parku »Vida« društvenikom slov. trž. učit. društva polovično vožnjo proti legitimaciji z društveno izkaznico, ki se bo v kratkem oddajala proti mali odškodnini članom; naznanja, da bo društvena soba (knjižnica) odprta ob četrtek od 10. do 12., ob nedeljah od 11. do 12.; priporoča slednjič, naj tržaško učitelstvo izkuša v kratkem poravnati eventualni dolg pri Zvezinih listih, kar je prvi korak k njih saniranju, ali obrača se pri tem tudi na upravnistvo »Učit. Tov.«, naj postopa pri iztirjevanju dolgov malo manj rezko ter naj pri tem opušča vsake »politične pridige«, da mu ne bo treba zopet zaradi takih upravniskih pisem miriti duhov in pregovarjati članov, ki so užaljeni podali že demisijske. Pojasni še nekaj manj važnih zadev, nakar se soglasno sprejme od slov. učit. društva za Istro sprejet in našemu društvu v sprejem predložen predlog, stremeč po ožjem stiku bližnjih učit. društev.

Pride referat tov. doktorja prof. Iv. Merharja o »Zvezinem poslovnem redu«. Referat je temeljit in odkriva vse pomanjkljivosti tega načrta, pomanjkljivosti, ki izvirajo pač iz novih pravil. Z napetostjo poslušajo zborovalci točna izvajanja ter se v sledeči debati sicer v kratkih, ali značilnih besedah izrečejo proti sprejemu predloženega načrta. Osobito se dvigne toli strani referata, kolikor tudi prisotnih članov obeh splov energičen protest proti točki j) člena I., »ki se je rodila brzkone pod vplivom slednjih dogodkov«. Tov. voditelj C. Valentič predlaga, naj se ta načrt poslovnega reda kar »en bloc« zavrne, vendar precizirajo zborovalci svoje mnenje natančneje v sledečih predlogih:

1. Moralni čut ponosnega učitelja že zahteva, da odbije nameravani napad na njegovo kakršnokoli si bodi prepričanje, kateri napad vsebuje določba točke j) člena I. Sami sebi ne bomo postavljali inkvizicije! To točko treba črtati iz načrta za »Poslovni red«.

2. Člen II. hoče naša zborovanja sicer »parlamentarizirati«, ali prestrogo se napenja vaje. Zato je razmerje v točki

\* To ni res! Prvič je bil načrt »Poslovnega reda« objavljen malone pred dvema letoma, ko o »slednjih dogodkih« ni bilo ne duha, ne sluha. Čemu torej podtikanje umazanih namenov, ako jih ni? To tudi gleda na zdolaj navedeni 1. predlog!

Uredn.